

חַוּיָא הוּא. חוּיָא - זָכַר, וְהִיא חוּיָא
- נִקְבָּה. דְּבַר נוּפֵל עַל הַלְשׁוֹן.
פְּדוּגְמָתוֹ (במדבר כא) נִחַשׁ נִחַשְׁתָּ,
דְּבַר נוּפֵל עַל הַלְשׁוֹן.

אָמַר רַבִּי יוֹסִי, וְהָרִי פְּתוּב (בראשית
א) וַיִּקְרָא הָאָדָם שֵׁם אִשְׁתּוֹ חוּיָא
כִּי הִיא הִיטָה אִם כָּל חַי. אָמַר לוֹ
רַבִּי פְּרַחְיָה, קָרָא לָהּ עַל שֵׁם
הַעֲתִיד, הִיָּה לוֹ לְקָרָא אוֹתָהּ חַיָּה,
עַל שֵׁם שְׂמֻחַיָּה אֶת וְלִדּוֹתֶיהָ,
וְנִקְרָאָה עַל שֵׁם הַעֲתִיד - חוּיָה,
שְׂעֵתִיד חוּיָא לְהִסִּיט אֶת חוּיָה.

הוּא יְשׁוּפְףָּ רֹאשׁ (סו). אָמַר רַבִּי
יְהוּדָה, כֶּף דְּרַפּוֹ שֶׁל נִחַשׁ - אֵין
הַקְּשָׁה שֶׁלּוֹ מֵאָדָם אֲלֵא בְּרֹאשׁ,
וְאֵין הַנְּשִׁיכָה מֵהַנְּחַשׁ אֲלֵא
בְּעֵקֶב. אָמַר רַבִּי יִצְחָק בַּר רַבִּי
יוֹסִי, לְמִי שְׂאֵמַר שִׁיעֵר הָרַע הִיָּה,
מַה נֹּאמַר בְּפִסּוּק הַזֶּה?

אָמַר לוֹ רַבִּי יוֹסִי, מְלַמֵּד שְׂאֵין
הַרְיָגָה לְנִחַשׁ אֲלֵא בְּרֹאשׁ, וּמִי
הוּא הַרֹאשׁ? זֶה רֹאשׁ הַיְשִׁיבָה.
וְאֵין הַנְּחַשׁ הַזֶּה הוֹרֵג לְאָדָם אֲלֵא
בְּעֵקֶב, כְּשֶׁעוֹשֶׂה מַעֲשֵׂה עֲבֻרוֹת
וְדַשׁ בְּהֵם בְּעֵקֶב, זֶהוּ שְׂכָתוּב
(תהלים מט, ו) עוֹן עֲקֵבִי יִסּוּבֵנִי.

אָמַר רַבִּי יִצְחָק מִפְּאֵן, (ישעיה ה, יח)
הוּי מוֹשְׁכֵי הָעוֹן בְּחֻבְלֵי הַשּׁוֹא
וְכַעֲבוֹת הָעֲגָלָה חֻטְאָה - כְּלוֹמַר,
עוֹשֶׂה עֲבֻרוֹת וְדַשׁ בְּהֵם בְּעֵקֶב,
שְׂחוֹשֵׁב שְׂאֵינָם כְּלוֹם, כְּמוֹ חֻבְלֵי
הַשּׁוֹא, שְׂאוּרֵג הָעֶפְכָּיִשׁ. וְלֵאחֲרֵי
כֵּן הֵם כְּעֻבוֹת הָעֲגָלָה חֻטְאָה,
חֻזְקִים וְקָשִׁים, עַד שְׁנֹאֲסָפִים כָּלָם
וְהוֹרֵגִים לְאָדָם. וְכֵן הוּא אוֹמֵר
וְאִתָּה תְּשׁוּפְנּוּ עֵקֶב, בְּאוֹת עוֹן
הָעֵקֶב הוֹרֵג יֵצֵר הָרַע לְאָדָם.

אָמַר רַבִּי יִצְחָק, בֵּא וּרְאָה, כְּמוֹ
שְׂנִתְקַלְקְלוּ - כֶּף נְדוּנוֹ. הַנְּחַשׁ
בְּתַחֲלָה, אַחֲרָיו הָאִשָּׁה, וְאַחֲרָיו
הָאָדָם. הֵינּוּ שְׂכָתוּב (בראשית א)
וְלֵאדָם אָמַר כִּי שְׂמַעְתָּ לְקוֹל
אִשְׁתְּךָ.

הוּא, חוּיָא זָכַר, וְהִיא חוּיָה, נִקְבָּה. דְּבַר נוּפֵל
עַל הַלְשׁוֹן. פְּדוּגְמָתוֹ (במדבר כא ט) נִחַשׁ נִחַשְׁתָּ,
דְּבַר נוּפֵל עַל הַלְשׁוֹן.

אָמַר רַבִּי יוֹסִי, וְהִיא כְּתִיב וַיִּקְרָא הָאָדָם שֵׁם
אִשְׁתּוֹ חוּיָה כִּי הִיא הִיטָה אִם כָּל חַי.
אָמַר לִיהוּ ר' פְּרַחְיָה, קָרָא לָהּ עַל שֵׁם הַעֲתִיד,
הִיָּה לוֹ לְקָרָא אוֹתָהּ חַיָּה, עַל שֵׁם שְׂמֻחַיָּה,
אֶת וְלִדּוֹתֶיהָ, וְנִקְרָאָה עַל שֵׁם הַעֲתִיד חוּיָה,
דְּעֵתִיד חוּיָה לְמַסְטִי לְחַוּיָה.

הוּא יְשׁוּפְףָּ רֹאשׁ. אָמַר רַבִּי יְהוּדָה, כֶּף דְּרַכּוֹ
שֶׁל נִחַשׁ, אֵין הַקְּשָׁה שֶׁלּוֹ מֵאָדָם, אֲלֵא
בְּרֹאשׁ. וְאֵין הַנְּשִׁיכָה מֵהַנְּחַשׁ לְאָדָם, אֲלֵא
בְּעֵקֶב. אָמַר רַבִּי יִצְחָק בַּר רַבִּי יוֹסִי לְמֵאן
דְּאָמַר דִּיעֵר הָרַע הוּוּ, מֵאִי יִימָא בְּהֵאִי פְּסוּקָא.
אָמַר לוֹ ר' יוֹסִי, מְלַמֵּד שְׂאֵין הַרְיָגָה לְנִחַשׁ
אֲלֵא בְּרֹאשׁ. וּמִי הוּא הַרֹאשׁ. זֶה רֹאשׁ
הַיְשִׁיבָה. וְאֵין הַנְּחַשׁ הַזֶּה הוֹרֵג לְאָדָם, אֲלֵא
בְּעֵקֶב, כְּשֶׁעוֹשֶׂה מַעֲשֵׂה עֲבֻרוֹת, וְדַשׁ בְּהֵם
בְּעֵקֶב, הֵדָּא הוּא דְכְּתִיב, (תהלים מט ו) עוֹן עֲקֵבִי
יִסּוּבֵנִי.

אָמַר רַבִּי יִצְחָק מִהֶכָּא, (ישעיה ה יח) הוּי מוֹשְׁכֵי
הָעוֹן בְּחֻבְלֵי הַשּׁוֹא וְכַעֲבוֹת הָעֲגָלָה
חֻטְאָה. כְּלוֹמַר, עוֹשֶׂה עֲבֻרוֹת וְדַשׁ בְּהֵם
בְּעֵקֶב, שְׂחוֹשֵׁב שְׂאֵינָם כְּלוֹם, כְּמוֹ חֻבְלֵי
הַשּׁוֹא, שְׂאוּרֵג הָעֶפְכָּיִשׁ. וְלֵאחֲרֵי כֵּן הֵם כְּעֻבוֹת
הָעֲגָלָה חֻטְאָה, חֻזְקִים וְקָשִׁים, עַד שְׁנֹאֲסָפִים
כָּלָם וְהוֹרֵגִים לְאָדָם, וְכֵן הוּא אוֹמֵר וְאִתָּה
תְּשׁוּפְנּוּ עֵקֶב, בְּאוֹתוֹ עוֹן הָעֵקֶב הוֹרֵג יֵצֵר הָרַע
לְאָדָם.

אָמַר ר' יִצְחָק, בֵּא וּרְאָה, כְּמוֹ שְׂנִתְקַלְקְלוּ כֶּף
נְדוּנוֹ. הַנְּחַשׁ בְּתַחֲלָה, אַחֲרָיו הָאִשָּׁה,
וְאַחֲרָיו הָאָדָם. הֵינּוּ דְכְּתִיב וְלֵאדָם אָמַר כִּי
שְׂמַעְתָּ לְקוֹל אִשְׁתְּךָ.

אָמַר רַבִּי יַעֲקֹב בַּר אֵידי, אִם אָדָם חָטָא - אַדְמָה מַה חָטְאָהּ? אֵלָא, אָמַר רַבִּי יַעֲקֹב בַּר אֵידי, כְּשֶׁנִּבְרָא הָאָדָם, הַשָּׁמַיִם וְהָאָרֶץ הָיוּ עֲדִים. מִלְּמַד שֶׁהַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא עָשָׂה אוֹתָם עֲדִים עַל מַה שִּׁיעֲשֶׂה הָאָדָם, שְׁלֵא יֹאמַר מִי רוּאֵנִי, וְאוֹתָם הָעֲדִים מִפְּרָסְמִין חָטְאִיו, הִדָּא הוּא דְכָתִיב, (איוב כ כז) יִגְלוּ שָׁמַיִם עֲוֹנוֹ וְאָרֶץ מִתְקוּמָהּ לוֹ.

וְכִמְדַּנּוּ, בְּאוֹתוֹ הַיּוֹם שֶׁעָבַר אָדָם, הַשָּׁמַיִם הִחְשִׁיכוּ אוֹרָם, וְהָאָרֶץ לֹא יָדְעָה מַה לַעֲשׂוֹת, עַד שֶׁבָּא הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא וְקָלַל אוֹתָהּ עַד שֶׁהִתְעַכְבָּה בְּעֲדוּתָהּ, שְׁלֵא תוֹסִיף תַּת כַּחַה לְזִרְעַ וְלִקְצוֹר כְּבָרָא שׁוֹנָה, וְעַמְדָה בְּקַלְלוֹתֶיהָ, עַד שֶׁבָּא אַבְרָהָם אָבִינוּ וְנִתְבַּסֵּם הָעוֹלָם.

רַב נַחֲמָן אָמַר, עַד שֶׁבָּא נַח, שִׁפְתוֹב (בראשית ה, כט) זֶה יִנְחַמְנוּ מִמַּעַשְׁנֵנוּ וּמִעֲצָבוֹן יְדִינוּ. וְלִפְיֶכָּךְ נִקְרָאָה עַל שְׁמוֹ, שִׁפְתוֹב (שם ט) אִישׁ הָאָדָמָה, עַל שִׁיִּצְאָהּ מִקְלָלָתָהּ בְּשִׁבִּילוֹ.

אָמַר רַב נַחֲמָן בַּר יִצְחָק, אָדָם הֲרֵא שׁוֹן, בִּיּוֹן שְׁנִטְרַד מִגֵּן עֵדֶן, חָשַׁב שִׁמּוֹת מִיָּד, וְהָיָה בּוֹכָה וּמִתְחַנֵּן, וְשָׁב בְּתִשׁוּבָה, עַד שֶׁקָּבְלוּ הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא בְּתִשׁוּבָה וְהָאֵרִיף יָמָיו, דְּכָרוּ, שִׁפְתוֹב בְּיוֹם אֲכָלָךְ מִמֶּנּוּ, וְנָתַן לוֹ יוֹמוֹ, שֶׁהוּא אֶלֶף שָׁנָה, לְהוֹרוֹת לְכָל הָעוֹלָם שֶׁהַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא חֲנוּן וְרַחוּם הוּא, וּמִקְבֵּל בְּתִשׁוּבָה לְשָׁבִים, וְאִינוּ חֲפִץ מֵהֶם, זוֹלָתִי שְׁיַחֲיוּ, וְאִינוּ חֲפִץ מֵהֶם זוֹלָתִי שְׁיַחֲיוּ, שִׁפְתוֹב (יחזקאל יח לא) וְלָמָּה תָמוּתוּ בֵּית יִשְׂרָאֵל, (שם לב) וְהִשִּׁיבוּ וְחֲיוּ.

אָמַר רַבִּי יִצְחָק, אֲשֶׁרִיָּהֶם הַבָּנִים שֶׁהָאָב אוֹמַר לָהֶם כֶּף! וַיִּלְהֶם לַבָּנִים שְׁאִינָם שׁוֹמְעִים מִמֶּנּוּ! אָמַר רַב יְהוּדָה אָמַר רַב, לֹא רָאִינוּ רַחֲמָנִית כְּרַחֲמָנוּתוֹ שֶׁל הַקְדוֹשׁ

אָמַר רַבִּי יַעֲקֹב בַּר אֵידי, אִם אָדָם חָטָא, אַדְמָה מַה חָטְאָהּ. אֵלָא אָמַר רַבִּי יַעֲקֹב בַּר אֵידי, כְּשֶׁנִּבְרָא הָאָדָם, הַשָּׁמַיִם וְהָאָרֶץ הָיוּ עֲדִים. מִלְּמַד שֶׁהַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא עָשָׂה אוֹתָם עֲדִים, עַל מַה שִּׁיעֲשֶׂה הָאָדָם, שְׁלֵא יֹאמַר מִי רוּאֵנִי, וְאוֹתָם הָעֲדִים מִפְּרָסְמִין חָטְאִיו, הִדָּא הוּא דְכָתִיב, (איוב כ כז) יִגְלוּ שָׁמַיִם עֲוֹנוֹ וְאָרֶץ מִתְקוּמָהּ לוֹ.

וְתָנָא, בְּאוֹתוֹ הַיּוֹם שֶׁעָבַר אָדָם, הַשָּׁמַיִם הִחְשִׁיכוּ אוֹרָם, וְהָאָרֶץ לֹא יָדְעָה מַה לַעֲשׂוֹת, עַד שֶׁבָּא הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא וְקָלַל אוֹתָהּ, עַל שֶׁהִתְעַכְבָּה בְּעֲדוּתָהּ, שְׁלֵא תוֹסִיף תַּת כַּחַה לְזִרְעַ וְלִקְצוֹר כְּבָרָא שׁוֹנָה, וְעַמְדָה בְּקַלְלוֹתֶיהָ, עַד שֶׁבָּא אַבְרָהָם אָבִינוּ, וְנִתְבַּסֵּם הָעוֹלָם.

רַב נַחֲמָן אָמַר, עַד שֶׁבָּא נַח, דְּכָתִיב, זֶה יִנְחַמְנוּ מִמַּעַשְׁנֵנוּ וּמִעֲצָבוֹן יְדִינוּ. וְלִפְיֶכָּךְ נִקְרָאָה עַל שְׁמוֹ, דְּכָתִיב אִישׁ הָאָדָמָה, עַל שִׁיִּצְאָהּ מִקְלָלָתָהּ בְּשִׁבִּילוֹ.

אָמַר רַב נַחֲמָן בַּר יִצְחָק, אָדָם הֲרֵא שׁוֹן, בִּיּוֹן שְׁנִטְרַד מִגֵּן עֵדֶן, חָשַׁב שִׁמּוֹת מִיָּד, וְהָיָה בּוֹכָה וּמִתְחַנֵּן, וְשָׁב בְּתִשׁוּבָה, עַד שֶׁקָּבְלוּ הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא בְּתִשׁוּבָה, וְהָאֵרִיף יָמָיו, וְקִיִּים בּוֹ דְּכָרוּ, דְּכָתִיב בְּיוֹם אֲכָלָךְ מִמֶּנּוּ, וְנָתַן לוֹ יוֹמוֹ, שֶׁהוּא אֶלֶף שָׁנָה. לְהוֹרוֹת לְכָל הָעוֹלָם, שֶׁהַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא חֲנוּן וְרַחוּם הוּא, וּמִקְבֵּל בְּתִשׁוּבָה לְשָׁבִים, וְאִינוּ חֲפִץ מֵהֶם, זוֹלָתִי שְׁיַחֲיוּ, דְּכָתִיב (יחזקאל יח לא) וְלָמָּה תָמוּתוּ בֵּית יִשְׂרָאֵל וְהִשִּׁיבוּ וְחֲיוּ.

אָמַר רַבִּי יִצְחָק, אֲשֶׁרִיָּהֶם הַבָּנִים שֶׁהָאָב אוֹמַר לָהֶם כֶּף. וַיִּלְהֶם לַבָּנִים, שְׁאִינָם שׁוֹמְעִים מִמֶּנּוּ. אָמַר רַב יְהוּדָה אָמַר רַב, לֹא חֲזִינָן רַחֲמָנוּתָא כְּרַחֲמָנוּתָא דְקוּדְשָׁא בְּרִיךְ

ברוך הוא. בכל מקום אתה מוצא, כשחטאו ישראל ושבו למולו, פשט ידו וקבלם, ומחל להם מיד, הַדָּא הוּא דְכְּתִיב, (מיכה ז יח) מִי אֵל כְּמוֹךָ נוֹשֵׂא עוֹן וְעוֹבֵר עַל פִּשְׁעוֹ. פְּרָשָׁה ח. (בראשית ד) וְהָאָדָם יָדַע אֶת חַוָּה אִשְׁתּוֹ. אָמַר רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לִוִּי, יֵשׁ לָנוּ לְהִרְהַר בְּפִרְשָׁה הַזֹּאת, וְכָל שָׁפָן בְּפִסּוּק הַזֶּה, שְׂאֵמְרָה חַוָּה (שם) קָנִיתִי אִישׁ אֶת ה'.

אמר רבי יצחק, אני ידעתי אותו כפשוטו, שהרי שנינו, אמר רב יהודה אמר רב, זה מי שנולד לו בן, כשמתחיל לדבר, חובה עליו ללמדו פסוקי תורה, שהם יראה מלפני ה', שכשיגדל, יזכר את אותם הפסוקים ליראה מרבנו. רבי עקיבא היה יושב לפני רבי אליעזר. אמר לו, מה הפרשה הזו והפסוק הזה שאמר ותלד את קין, ותאמר קניתי איש את ה' אמר לו, עקיבא, אמר לך. היום שרבי ברוקא ושאר החברים גלו את אותו החטא שעשה אדם, לא היה צריך לאותם שלא יודעים עמקות ונסתרות, והיום ההוא שהתגלה, נשמע הכל מן הפסוק הזה.

אדם נצטווה על השם וחסא בשם. נצטווה על השם, הוא השם המיוחד, שכתוב (שם א) ועץ החיים וגו'. וחסא בשם, זהו שם המשתף, שכתוב ועץ הדעת טוב ורע.

וחנה היתה תחלה בעבירה על זה, ותקח מפריו. ולאחר שחטאו וידעו עונם על מה שעברו, התמרמרו על מה שחטאו, והיא ביותר, מפני שהיא היתה תחלה לעברה לעבר על שמו הגדול. פיון שנולד לה בן, הרגישה בדבר, ואמרה קניתי

הוא, בכל מקום את מוצא כשחטאו ישראל, ושבו למולו, פשט ידו וקבלם, ומחל להם מיד, הַדָּא הוּא דְכְּתִיב, (מיכה ז יח) מִי אֵל כְּמוֹךָ נוֹשֵׂא עוֹן וְעוֹבֵר עַל פִּשְׁעוֹ.

פְּרָשָׁתָא ח וְהָאָדָם יָדַע אֶת חַוָּה אִשְׁתּוֹ. אָמַר רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לִוִּי, יֵשׁ לָנוּ לְהִרְהַר בְּהָאֵי פְּרָשָׁתָא, וְכָל שָׁפָן בְּהָאֵי פְּסוּקָא, דְּאָמְרָה חַוָּה, קָנִיתִי אִישׁ אֶת ה'.

אמר רבי יצחק, אָנָּא יָדַעְנָא לִיה כְּפִשְׁטוּתִיה. דְּהָא תַּנּוּן, אָמַר רַב יְהוּדָה אָמַר רַב, הָאֵי מֵאֵן דְּאִתְיִילִיד לִיה בֵּר, כַּד שְׂרִי לְמַלְלָא, חוּבָה עֲלִיה לְאֵלְפָא לִיה פְּסוּקֵי דְאוּרִייתָא, (דף כה ע"א) דְּאִינוּן דְּחִילוּ מִן קָדָם ה', דְּכַד יִרְבִּי יִדְכַר לִוִּן לְאִינוּן פְּתוּבִין, לְדַחֲלָא מִן מְאָרִייה.

רַבִּי עֲקִיבָא, הָוּה יְתִיב קָמִיה דְּר' אֱלִיעֶזֶר, אָמַר לִיה מֵאֵי הָאֵי פְּרָשָׁתָא דְּפְסוּקָא דָּא, דְּאָמַר וְתִלְדִּי אֶת קִיָּן, וְתִאמַר קָנִיתִי אִישׁ אֶת ה'. אָמַר לִיה, עֲקִיבָא, אֵימָא לָךְ, יוֹמָא דְּר' בְּרוּקָא וְשָׂאֵר חֲבֵרֵיָּא גְלוּ הֵהוּא חוּבָה דְּעֵבִיד אָדָם, לָא הָוּה אֲצִטְרִיף לְאִינוּן דְּלָא יָדְעֵי עֲמִיקְתָּא וּמְסִתְרָתָא. וְהֵהוּא יוֹמָא דְּאִתְגַּלִּי, אֲשֶׁתַּמַּע כִּלָּא מְהָאֵי פְּסוּקָא.

אָדָם נִצְטוּה עַל הַשֵּׁם, וְחֻטָּא בְּשֵׁם. נִצְטוּה עַל הַשֵּׁם, הוּא הַשֵּׁם הַמְּיֻחָד, דְּכְּתִיב וְעֵץ הַחַיִּים וְגו'. וְחֻטָּא בְּשֵׁם, זֶהוּ שֵׁם הַמְּשׁוּתָף, דְּכְּתִיב וְעֵץ הַדַּעַת טוֹב וְרָע.

וְחַנָּה הָיְתָה תְּחִלָּה בְּעֵבִירָה עַל זֶה. דְּכְּתִיב וְתִקַּח מִפְּרִיו. וְלֹאֲחֵר שְׁחָטָאוּ, וַיִּדְעוּ עוֹנָם עַל מַה שְּׁעָבְרוּ, הִתְמַרְמְרוּ עַל מַה שְּׁחָטָאוּ, וְהִיא בְּיֹתֵר, מִפְּנֵי שֶׁהִיא לְעֵבִירָה, לְעֵבֹר עַל שְׁמוֹ הַגָּדוֹל. פִּיּוֹן שְׁנוּלֵד לָהּ בֶּן, הִרְגִּישָׁה בַּדָּבָר, וְאָמְרָה קָנִיתִי אִישׁ אֶת